

POROČILA

REJNIŠTVO V OBČINI KRANJ

Že vrsto let ugotavljamo, da je družbena zaščita otroka v rejniški družini veliko primernejša od zavodskega varstva.

S tem prispevkom skušamo podati nekaj naših razmišljanj o rejniški družini ter o otrocih rejencih naše občine. Že v letih 1979/80 smo opravili analizo stanja rejništva. Zato bomo nekaj podatkov povzeli iz te analize.

V Kranju je v reji 44 otrok pri 30-ih rejniških družinah. Prve rejniške družine so se pojavile že pred dvajsetimi leti. Rejniške družine nudijo otroku pogoje za zdrav razvoj. Zadovoljujejo njegove potrebe po ljubezni in varnosti, vendar ne vse enako intenzivno. Čim mlajši je otrok ob namestitvi v rejniško družino, tem bolj ta čustva vrača, tem bolj se čuti člana družine. Za večino otrok pomeni rejniška družina edini dom, saj izhajajo iz neurejenih primarnih družin z močno socialno patologijo. Le nekaj otrok je v reji zaradi nerešenega stanovanjskega problema staršev. Pristen čustveni stik s praviimi starši počasi zamre, v nekaterih primerih pa je treba stike prekiniti.

Ugotavljamo, da se rejniki zanimajo za otrokov napredek v razvoju, pri šolskem delu. Opažamo pa, da so nekateri zelo hitro zadovoljni z nižjim učnim uspehom in se ne vprašujejo, od kod manjši uspeh, kot so otrokove sposobnosti. Vzroke iščejo pri otrokovih starših. Opazili smo, da znajo zelo pozorno opazovati rejenca in mu skušajo pomagati. V nekaterih primerih celo s posredovanjem v šoli, pri čemer pretirano poudarjajo, da je otrok rejnec in naj se to upošteva. Pričakovanja glede doseganja uspeha na tak način smo skušali znižati oz. preprečiti. Vendar smo prav zaradi dobrega poznavanja otrok s strani rejnikov odkrili odklone v razvoju in rejencem nudili ustrezno pomoč.

Po drugi strani opazamo manjše možnosti ustreznega odziva samih rejniških družin na večjo otrokovo motenost. Zaradi nepoznavanja oz. neznanja si dostikrat ne znajo razložiti posebnosti v otrokovem vedenju. Zato tudi prepozno obvestijo ustrezne strokovne službe o otrokovih težavah. Vendar je tega v zadnjem času vse manj.

Večina rejnikov v kranjski občini je starejših, nekaj jih je srednjih let. Nekoliko manj so dovzetni za individualne spremembe v razvoju otrok, posebno v puberteti. Večinoma so to popolne družine. Več jih živi na podeželju. Izobrazbena, kulturna raven je nižja, večina družin je patriarhalno, tradicionalno obarvanih. V nekaterih primerih opazamo večjo vlogo žene - matere, brez katere bi družina oz. kmetija razpadla, posebno če je mož bolan, povsem podrejen, ali ga ni. Dostikrat pa je glede na posebnosti vedenja otrok pomembna vloga moža - očeta v družini. V nekaterih primerih se je v razvoju otroka to pokazalo kot pomanjkljivost. Rejnice znajo biti včasih celo pretirano materinske, saj pri otroku ovirajo razvoj samostojnosti ter odgovornosti za njihova dejanja, kar je nujno potrebno za samostojno življenje. Do teh otrok čutijo večjo odgovornost kot do svojih in temu primerno tudi ravnaajo. To velja zlasti takrat, kadar posebnosti v otrokovem razvoju zavirajo boljši uspeh v šoli. Takrat postanejo rejnice preveč uvidevne. Le manjši odstotek rejnic ne odkrije posebnosti v otrokovem vedenju. Vzrok za tako ravnanje je v manjšem poznavanju samega rejenca in njegovega razvoja. Rejniki skušajo upoštevati nasvete strokovnjakov, vendar jih okrog 33 % nasvetov ne sprejema.

Poklicne aspiracije rejnikov in rejencev se omejujejo na šolanje na poklicni šoli, le malo jih pomisli na nadaljnje šolanje. To je verjetno vpliv nižje kulturne, izobrazbene ravni rejnikov, pa tudi različnih težav otrok v osnovni šoli. Rejniške družine so večinoma zaprte v svojo družinsko skupnost, nevajeno drugega okolja. Komunikacija poteka med manjšim krogom ljudi, nerazgibanost okolja je večja.

Vzgojne metode so različne. Dostikrat vprašujejo, kako naj se vedejo do rejencev: ali na enak način kot do svojih otrok. Hujših fizičnih kazni nismo opazili nikjer, prevladujeta pohvala ali izražanje nezadovoljstva s strani rejnikov. Otroci so primerno obremenjeni z deli doma, nismo opazili, da bi, zlasti na kmetiji, prišlo do izrabljanja delovne sile rejencev.

V nekaterih primerih smo sklenili rejniško razmerje v družini, kjer je rejenec sorodstveno povezan s člani družine (stara mama, teta itd.).

Otroci v rejniških družinah kažejo več motenj kot poprečna otroška populacija, saj izhajajo iz razbitih domov, od osebnostno in vedenjsko motenih staršev, zato imajo že pogoje za moten prenatalni razvoj. Zato smo pri večini otrok opravili psihološki pregled. Ugotavljamo, da je bilo za otrokov zdrav duševni razvoj pomembno, če je bil nameščen v rejniško družino v čim zgodnejši dobi. Dlje ko je otrok živel v neustreznem okolju, večji so odkloni in težave v njegovem razvoju. Povsem normalno se razvija od 30-50 % otrok, vsi ostali pa imajo bodisi nepopravljive težave oz. motnje bodisi take, ki bodo prešle ali se ublažile.

Največji primanjkljaj, z njim pa tudi posledice, se ugotavljajo na področju emocionalnega funkcioniranja. Čustveno zrelejši so bili otroci, ki so imeli zadovoljene osnovne čustvene potrebe, kar je pogojeno z zgodnejšo namestitvijo, s sprejetjem in adaptacijo v rejniški družini. Drugače pa se pri marsikaterem otroku ugotavlja čustvena podhranjenost, kar zahteva večjo rejnikovo zavzetost in občutljivost za otrokove potrebe. Pri rejencih pa se pojavlja tudi zakrivanje, pretiran nadzor nad svojim vedenjem

in izražanjem čustev. To velja zlasti za tiste, ki so se učili čustvovanja v lastni neurejeni družini z neprimernimi vzorci. Dostikrat se to preusmeri v agresivnost na drugih področjih. S tem v zvezi so tudi težave v puberteti. Nekateri rejenci doživljajo močnejšo identitetno krizo. Vprašujejo se po svojem izvoru, primerjajo sebe s pravimi starši, sprašujejo, s kakšno pravico jim rejniki postavljajo omejitve. V tem obdobju pride do večjih konfliktov med rejenci in rejnicami, zato je potrebno veliko naše spretnosti, da jih zgladimo.

Pri precejšnjem številu otrok se pojavlja duševna prizadetost oz. duševna zaostalost, razvojni deficit, predvsem zaradi motenega prenatalnega življenja in kasnejših neprimernih vzpodbud okolja. Tu bi omenili še razne organske okvare, psihomotorične motnje, specifične naravnosti, sindrom m. cerebralne disfunkcije, motnje govora itd. Ugotavljamo, da so duševno prizadeti rejenci zelo navezani na rejnice in da jim te nudijo dovolj čustvene topline in potrpežljivosti.

Zelo veliko je težav na področju socialnega funkcioniranja. Večinoma gre za motnje socialnega stika, manjšo komunikativnost in vključitev v primerno družbo vrstnikov. To je delno pogojeno z zaprtostjo rejniške družine same, ne pa le s psihičnimi značilnostmi otroka (npr. čustvene motnje).

Marsikdaj je bil otrok pred namestitvijo v takem zdravstvenem stanju, da je bil hospitaliziran, kasneje pa je potreboval še veliko nege in truda rejnice.

Center za socialno delo Kranj zadnja tri leta omogoča, poleg rednega mesečnega plačila, še brezplačno letovanje rejnic in

in rejencev, nagrade ob 8. marcu ali novem letu. Več skrbi posvečamo vzgojno-izobraževalnemu programu rejnikov. Imeli smo že nekaj predavanj o šolskem delu, adolescenci in vzgoji. Poglobiti skušamo predvsem znanje rejnikov o otrokovem razvoju, motenosti, o duševni prizadetosti itd. Največ uspeha smo dosegli z letovanjem na morju. Udeležita se ga dve naši delavki (socialni delavec, psiholog). Z opazovanjem vedenja otrok, rejnic in njihovih odnosov, smo lahko spoznali marsikaj koristnega. Med usmerjenim in spontanim pogovorom smo veliko svetovali glede otrokovega razvoja, načina reagiranja rejnic, možnost za psihomotorični razvoj, igro, za pomoč pri šolskem delu in tudi poklicnem usmerjanju. Če se rejnice intenzivneje posvetijo otrokom, jih bolje spoznajo in utrdijo medsebojne vezi. Uravnavanje odnosa med rejnico in otrokom je bilo za nas ena pomembnih nalog, ki jo v predavanjih težko izvedemo. Zaenkrat se je kot najbolj uspešna metoda vzgojno svetovalnega dela odlikoval prav individualni pogovor ter metoda diskusije med samimi rejnicami. Mi smo pogovor le nekoliko usmerjali.

Nepretrgoma poskušamo spremljati otroka in delati z rejniško družino. Rejniške družine s težavo pridobivamo, v urbanih naseljih pa še manj. Premalo imamo družin, ki bi bile pripravljene sprejeti otroke, motene v telesnem in duševnem razvoju, vedenjsko motene, matere z novorojenčki med porodniškim dopustom.

V prihodnje bomo poskušali zlasti v sodelovanju s krajevno skupnostjo (komisija za socialna vprašanja) bolje seznanjati občane o pomenu in namenu rejništva ter s tem pridobiti nove rejniške družine.

Janja Vogeltnik in Francka Ban